Q. D. B. V.

DISPUTATIO INAUGURALIS MEDICA

De

EMANSIONE MENSIUM PRÆTERNATURALI,

QUAM

CONSENSU & AUTORITATE

GRATIOSISSIMÆ FACULTATIS MEDICÆ

IN ACADEMIA ELECTORALI ERFFURTENSI

SUB PRÆSIDIO

SPECTABILIS, AMPLISSIMI atq; EXCELLENTISSIMI

VIRI,

DN. ECCARDI LEICHNERI,

Medicinæ D. P. P. Academiæ Senioris meritissimi, Facultatis suæ p. t. Decani & Civitatis Erffurtensis Physici Ordinarii,

Dn. Præceptoris, Patroni & studiorum suorum Promotoris quovis honoris atque observantiæ cultu ad urnam colendi atque devenerandi,

PRO LICENTIA

SUMMOS IN ARTE MEDICA HONORES & PRIVILEGIA DOCTORALIA consequendi

Publico Examini subjicit

NICOLAUS Kästner/

Ottohusan[illegible] huringus,

Ad diem [illegible] oris & loco consvetis.

ERFFURTI, Literis KIRSCHIANIS

ANNO M. DC. LXXIX.

CELSISSIMO ATQUE ILLUSTRISSIMO
COMITI AC DOMINO,

DN. LUDOVICO GUNTHERO,

E QVATUOR SACRI ROM. IMP.
COMITIBUS, COMITI DE SCHWARTZ-
BURG ET HOHNSTEIN, DYNASTÆ ARNSTADII,
SONDERSHUSÆ, LEUTENBERGÆ, LORÆ
ET CLETTENBERGÆ,

DOMINO SUO CLEMENTISSIMO,

Inauguralem hanc Disputatio-
nem Medicam

humilimè offert

NICOLAUS Kästne[r]

Σὺν τῷ Ἀρχιάτρῳ Τετραγίῳ!

Quamvis universim verum sit Græcum, ex *Hippocratis*, vel *Democriti* potiùs, dictamine (*Epist. ad Damoget.*) desumptum proverbium: Ὅλος ὁ ἄνθρωπος νοῦσός ἐστι: maximè omnium tamen, *duplici veritatis jure*, idipsum competit in seqviorem sexum: utpote qui, præter communes, cum masculino, corporis afflictiones, propriorum insuper, eorumque innumerabilium pænè, Morborum & Symptomatum, quibus exinde *Muliebrium* tribuitur cognomen, jugum sufferre cogitur.

Accedit, quòd nulli ferè morbi in omni Medica arte deprehenduntur implicati, difficiles & periculosi adeò, quàm illi ipsi: id quod omnes veteres æquè ac recentiores, qui de morbis mulierum commentationis quid publicæ luci commiserunt, Autores attestātur: quos quidem universos ipse præit venerandus *Cous lib. de Natura Mulieris*, hinc *2. de Morbis Mulierum*, & *alibi*. Cujus quidem rei causæ petuntur à *constitutione teneriore, humidiore, pudore* insuper, quô sexus iste peculiares sibi morbosos affectus in suamet perniciem justô diutiùs ferè celat: procul dubio tamen potiores (causæ) consistunt in auctiore corporis ab utero apparatu atque onere, & hinc *Conceptionis* & *Gestationis*, itemque *pariendi* & *lactandi* munere. Quò etiam spectat irati Creatoris comminatio *Genes. 3. v. 16.*

Facilè autem in omnibus istis malis primas tenent, quæ à *Menstrui Sangvinis* perniciosa proclivitate in varias ἀνομίας & ἀταξίας proveniunt: quandoquidem totus pænè muliebris sanitatis cardo vertitur in Naturæ lege convenienti exuberantis sangvinis ad uterũ *motu* & excernendi *modo*: adeò ut ubi is ritè se habet, illa (cæteris nempe paribus) optatò vigeat; concidat verò & sub-

vertatur, ubi secùs: præsertim autem, ubi sangvinis ea vacuatio præternaturaliter deficit atque emanet, sive supprimitur, attestante *Roderic. à Castro lib. 1. de Mulier. Morbis c. 4. in marg.*

Ex quo etiam hunc ipsum emanentis, vel suppressi Menstrui fluxus affectum pro *Inauguralis Dissertationis* argumento seligere haud abs re visum est: sic tamen, ut satis mihi sit, propositas Theses meliorem in modum defendisse, & practico firmâsse usu, licet cætera nec eloqvii gratiâ, nec elaborationis ἀκριβείᾳ ullâ splendeant.

Te verò, *ter opt. max.* animi corporisque nostri *Archiater, æterne DEUS*, supplex veneror, velis qualecunque hoc meum institutum pro immensæ tuæ benignitatis ubertate felix & faustum reddere.

§. I.

UT igitur πραγματείαν ipsam nunc aggrediar, eamque expeditioris post progressus muniendi ergò à *Nominis* definitione ordiar; ante omnia sanè de γενικῶς appellatis hîc *Mensibus*, *Menstrua Purgatione*, vel *Evacuatione*, quam Græci καταμήνια, Germani die Monatliche Zeit &c. vocant, constare debet: quemadmodum nempe *DEUS* & *Natura* omninò voluerint, ut in seqviori sexu ab ineunte justa pubertate ad quinquagesimum ferè annum uberioris sangvinis flos sensim ad uterum feratur: eò nempe, ut ibi collectus Generationis & Formationis opus adjuvet & promoveat, aut hôc deficiente (ex accidenti) singulis Mensibus per muliebrem sinum evacuetur.

§. II.

Et licet hic fluxus, dum in juvenculis primùm erumpit, seriem singulorum mensium ad ungvem non observet, uti exempla & experientia clarum faciunt; nonnullæ tertiô quoque mense solùm purgentur; successu tamen temporis sensim sensimque natura viis apertis assvefacta, & sangvinis copia aucta, hunc ordinem solet obtinere. Falsum itaque est, quod *Aristoteles 7. de hist. animal. 2.* scribit: paucis mulieribus singulis mensibus, pluribus autem intermiſsô unô mense Menstrua moveri. Nec freqvens est exemplum, quod *Panarollus pent. 2. obs. 41.* de muliere adducit singulis mensibus bis menstruata.

§. III

§. III.

Perstatq; omninò certum id, quod *Menses*, de quibus agimus, ab exacto singulorum mensium recursu ita dicti, sexui fœmineo proprii sint: (quod enim *Panarollus* de viro per penem sangvinem excernente memorat, oppidò rarum est,) ordinariè circa septenarium secundum; quo tempore & mares semen generant, generatumque emittere inchoant, & uterque sexus varias alterationes circa partes genitales percipit, fluendi initium capiant, huncque periodicum fluxum usque ad septimum septenarium continuent, ubi finis huic excretioni naturali imponitur. Si igitur Menses hi statutum à Natura provida tempus non observant, positis licet omnibus requisitis, & fluere non incipiunt; vel licet semel, bis, vel ter fluant, nihilominùs tamen iterùm per aliquot menses, vel annos planè emaneant, vel per totam vitam nunquam fluere initium faciant, uti de viraginibus quibusdam notum est; in quibus ne vestigium hujus fluxûs observatur, uno verbo affectus iste est & vocatur *Emansio*, vulgò *Suppressio Mensium* præternaturalis.

§. IV.

Quæstio hîc ὡς ἐν παρόδῳ non levis occurrit: quænam sit causa, quòd hic fluxus tàm exactam retineat periodum? Autores hîc serram contentionis inter se reciprocant: plurimi eorum *Lunæ* partes eas deferunt; eò quòd pro diversitate phasium in mutandis & alterandis humani corporis humoribus multum valeat: qui pro stabilienda sua hypothesi Hydropicos adducunt, quorum aqua pro diversitate phasium ☽æ crescit & decrescit: ipse & Maris æstus à plerisque ☽æ viribus refertur acceptus. Imò nonnulli tantum tribuunt ☽æ, ut in omnibus ferè morbis phases Lunæ aspiciunt: sed non raro expectando feliciorem Lunæ aspectum, patientem intereà mori sinunt. Enimverò, etsi ☽a in mutandis humani corporis humoribus multum valeat, hoc tamen concedi minimè potest, eam esse adæquatam variantis admodùm periodi hujus causam; quandoquidem omninò peculiaris quoque subjecti cujusque corporis & Naturæ dispositio multum eò facit; quâ de re experientia testatur, propriaque mulierum confessio. Hinc quædam in ☽æ incremento, quædam in decremento purgantur, utcunque non omninò sibi constet veritas versiculi: *Lu-*

Luna vetus vetulas, juvenes nova Luna repurgat.

Et ipse *Philosophus 2. de generat. animal. 4. Non est*, inquit, *præscriptus huic fluxui certus terminus*, ut qui nunc novâ, nunc plenâ, nunc decrepitâ Lunâ contingit. Unde patescit hanc sententiam lubrico stare talo, & debili admodùm niti fundamentô. *Regnerus de Graaf* putat causam esse definitos Naturæ motus & certas illius leges, nobis adhuc incognitas: sed obscurum per æquè obscurum declarat.

§. *V*.

Sed enim ut, missis Physiologicis & generalibus istis, pro instituti ratione, de p. n. ingruente eôque omnimodò seu totali Mensium defectu dicam, qui vulgò Suppressionis nomine venit; nec malè; dum vocabulum id habitum potiùs, quàm actum, vel actionem denotat, idque non citra morem verbalium in IO. Videtur autem hujus æquivocationis cavendæ ergo convenientius esse *Emansionis* nomen.

§. *VI*.

Emansio autem Mensium dupliciter sumitur, *generaliter*, vel *specialiter*: generaliter pro quacunque mensium emansione tàm *naturali*, quàm *præternaturali*: illa est varia pro varietate causarum, v. g. ratione *ætatis*, si ante annum decimum quartum menses non fluunt, & post annum quadragesimum nonum iterùm cessant. Ratione *statûs* mulierum, si sunt gravidæ, vel lactantes; ratione *defectûs materiæ*, quod imprimis contingit, si laborant, vel brevi antè laborârunt morbô quodam graviori, dum reconvalescunt: tunc enim ad aliquot menses lunares hæ purgationes emanent; aut si præcesserint aliæ extraordinariæ evacuationes, v. c. sangvis mediatè, vel immediatè invenerit effluxum. Verùm in his & similibus mensium emansionibus naturalibus Medici cura non desideratur.

§. *VII*.

Specialiter autem accipitur pro Emansione Mensium præternaturali, in qua ætas quidem conveniens & justa, materiaq; præsens; sed propter varia obstacula per loca ordinaria sangvis iste viam invenire non valet. Et hæc est, de qua jam loqvimur.

§. *VIII*.

Ex hisce paucis luculenter patet, quòd Emansio Mensium ista

sit

sit *totalis menstrui sangvinis*, singulis mensibus ex lege naturæ alias semel fluentis, *præter naturam ablatio*, sive *detentio*; orta à vitio sangvinis, vel vasorum.

§. IX.

Definitur, ablatio præternaturalis, ceu symptoma abolitæ actionis, quô ipsô non omnem mensium emansionem, non eam certè, quæ in gravidis, vel lactantibus, aut post quinquagesimum annum naturaliter contingit; & quia totalis est ablatio, non confundenda est cum suppressione mensium specialiter dicta, ut quæ emansionis facit initium, fluxumque in media via impedit.

§. X.

Ulteriora Definitionis verba ex iis, quæ jam nunc pro Subjecti & Causarum notificatione seqvuntur, plenius obtinent lumen, in qua primò *Subjectum*, seu *pars*, quæ in hoc affectu præ reliquis afsici solet, est *duplex*: vel *inhæsionis*, vel *antecedentis radicationis*; Illud iterùm est duplex, vel massa sangvinea, vel vasa uterina, præsertim vaginæ: Hoc verò, nempe subjectum antecedentis radicationis, est stomachus & sangvificationis operantia viscera.

§. XI.

Quoad primum *Inhæsionis subjectum*, quod etiam subjectum Passionis, vel Affectionis vocatur, in propatulo est, excretionem menstrui sangvinis naturalem quoque (notanter dico, naturalem, quia omnes reliquæ sangvinis excretiones sunt præternaturales) non sine fermentatione & turgescenti fervore fieri, ex quo impetu sangvifera vasa uterina per ἀναςόμωσιν aperta, sangvini januas & fenestras aperiunt.

§. XII.

Fieri autem hanc sangvinis excretionem non sine sangvinis fermentatione aliqua, testatum faciunt non solùm adjuncta & concomitantia, sed etiam juvantia & nocentia. Illa sunt dolores lumbares, sensus tensionis circa regionem pubis, variæ variis in locis pulsationes, imprimis in capite propter copiosas arterias; quæ omnia singularem sangvinis turgescentiam ostendunt: His accedit difficilis respiratio, quia motus sangvinis turgescens replet & distendit vasa pulmonaria. Hanc autem fermentationem promovent omnia acria volatilia vi fermentativâ prædita, v.g. *cinamomum*,

mam, zedoaria, artemisia, crocus, cuminum, &c. quorum omnium ἐνέργεια consistit in eo, ut attenuando, aperiendo & fermentand moveant menses; quemadmodum ex adverso omnia acida, pric ribus contraria, horror subitaneus, frigus externum, sangvinem coagulando, fermentationemque ejus & turgescentiam inhiben do, Mensium fluxum sistunt.

§. [illegible]

Ex his dictis luce meridia[illegible] rius est, sangvinem tunc esse subjectum causale, sive objectum proximum & primarium; si eju massa est cruda, crassa & viscida, ad expeditum motum & fermen tationem inepta, & per vias secundum naturam minùs patentes non facilè transire valens; unde necessarium est, ut, nisi per ali loca extraordinaria exitum inveniat, sed retineatur, præternatu ralem hanc Mensium detentionem soleat causari.

§. *XIV.*

Quod alterum & magis propriè dictum inhæsionis subjectu attinet, consistit id, uti suprà dixi, in vasis uteri & vaginæ præ sertim, seu colli uteri obstructis, quæ inprimis sunt rami inferio res arteriæ hypogastricæ, venis haud verò ipsius exclusis; Pri mò enim per Anatomen, alterum Medicinæ oculum, liqvet, vas hypogastrica non ad ipsum uterum, sed ad cervicem ejus utri que deferri; uti in *Tabula XXVI. Anatom. Barthol.* videre est.

Deinde si menstruum hoc profluvium per ipsum uterum con tingeret, in gravidis etiam, in quibus interdum hæc excretio per totum gestationis tempus, absque tamen noxa, perdurat, id fie ret: videatur *Realdus Columbus* in *Anat. lib. 2.* Hoc autem co trarium esset hypothesi magni Medicinæ Dictatoris *lib. 5. aph. 5* quæ ventrem ferunt, iis os uteri connivet, adeò, ut ne specilli mu cronem admittat; si hoc verum, id quod plerique Anatomici co firmant, persvadere mihi haud possum, hunc sangvinis fluxum p uterum firmissimè sic clausum posse accidere. Accedit huc hist ria *Guillemæi in Tr. de partu felici c. 12.* de muliere, quæ octo di bus ante partum per aliquot dies quatuor, vel quinque pintas aqv rum evacuerit, non per uterum, sed per vasa vaginæ uteri. S prostant Observationes Autorum, quasdam mulieres hydrope ute

lab

aborâsse, & nihilominùs tamen mensium fluxum esse passas: Jàm verò si sangvis exitum per uterum invenire potuit, cur non etiam simul aqua? Tandem ipse *Galenus* jam dudum scripsit: In profluvio muliebri uterus non laborat. De qua quidem sententia pro & contrà disputatur.

§. *XV.*

Adducunt quidem Autores, contrariam sententiam foventes, se vidisse mulieres uteri procidentiâ laborantes; quibus ex uteri osculo sangvis evidentissimè promanaverit. Verùm hæc observatio magis pro stabilienda, quàm destruenda nostra sententia est. Nam in procidentia uteri, non ipse uterus, sed vagina uteri prolabitur: id quod præcipui commatis Anatomici ampliùs confirmant, & in his insignis *Amstelodamensis Chirurgus Van* Meeckern *cap. 51.* de muliere insigni putatâ procidentiâ uteri laborante, in qua tamen, apertô cadavere, autopsia aliud monstravit. Sunt etiam nonnulli, qui fluxum hunc in gravidis negant & allegant *Aphor. 60. lib. 5. Impossibile est fœtum agere vitam sanam, si mulieri gravidæ purgationes exeant.* Sed enim intelligendus est *Aph.* iste de immoderatis mensium purgationibus; utut hic fluxus non tàm per uterum, quàm per vasa vaginæ fiat: quia hoc modo fœtus suô nutrimentô nihilominùs privatur, & necessariò debilitatur. *Andr. Vesalius lib. 5. de corp. humani fabricat. c. 15.* ex venis fundi uteri, non cervicis menstruas purgationes evenire; sed addit hæc verba: *Etiamsi id sectione non deprehenderim.* Contrarius verò est *Columbus lib. VII. Anat.* qui eligit vasa, quæ in cervicem ad latera inseruntur. *Rolfinck.* autem *diss. Anatom. method. synth. lib. 6. c. 28.* mediâ viâ vult incedere, magis tamen videtur inclinare ad cervicem, quàm ad uterum. Miror autem hac in parte *Græfium*, virum aliàs satis eruditum, qui expressis verbis negat hunc fluxum fieri per vaginam uteri, & tantummodò uterum eligit, cujus argumenta, brevitatis ergò, hâc vice adducere nolo. *Vid. cap. IX. de organis mulier.*

§. *XVI.*

Non immeritò autem hîc quæstio movetur, cur hæc excretio exitum quærat per vasa genitalia, non verò per alia loca? Ansam huic quæstioni excretiones factæ per vasa hæmorrhoidalia, per

nares,

nares, per mammas, &c. dederunt. Huic quæstioni satisfacere videtur *Galenus lib. 2. de semin. c. 5. Hæ*, inqviens, *partes omnium sunt imbecillimæ.* An verò his verbis nostræ qvæstioni satisfaciat valdè dubito. Vera causa, finalis scil. in *superioribus* habetur exposita: voluit nempe Natura benigna, ut sangvis per hunc fluxum viis istis asſvescat, quò minùs tempore gestationis fœtui sufficiens denegetur nutrimentum.

§. *XVII.*

De his subjectis inhæsionis magnum adhuc restat dubium, quomodo Medicus certus esse possit, quodnam subjectum magis sit affectum, an massa sangvinea, an vasa uterina? In hoc enim puncto cardo totius curæ vertitur. Huic dubio hoc modo satisfieri puto, observando, an virgines, vel mulieres, statutis à natura sapienti temporibus, percipiant pathemata, quæ ostendunt sangvinis impetum vergere ad vasa uterina, an non? exempli gratiâ, si percipiunt dolores lumbares circa vasa lumbaria, gravitatem totius corporis, inflationem ventris, cibi fastidium, crebras vicissitudines caloris & frigoris, respirationem anhelosam; sensus tensionis circa genitalia & regionem pubis, pulsationes in variis corporis locis, in hypochondriis, in artubus, murmura & barborygnos in abdomine; sangvinis impetus per alias vias inordinarias; hæc & similia manifestum reddunt vasa partium genitalium esse affecta atque obstructa. Sangvinis verò vitio hoc contingit, quando virgines & mulieres nullas alterationes, nullum tensionis, vel pulsationis sensum circa genitalia & lumbos tempore à natura ordinatô, vel alia pathemata, in vasis partium genitalium denotata, percipere solent.

§. *XVIII.*

Subjectum radicationis, à nonnullis subjectum causale & generationis remotius appellatum, quod spectat, stomachum & viscera sangvificationi destinata, non sine fundamento, suprà agnovi. Notum enim est, plurimorum, imò ferè omnium morborum fomitem hærere in stomacho, unde non mirum, si & in hoc affectu prima origo ex stomacho ferè accersitur. Vulgarissima enim est regula in arte Medica: Qualis chylus, talis sangvis. Fundamentum namque vitalitatis in sangvine, fundamentum verò

fani

sanitatis in chylo, seu stomacho, consistit. Unde si convenientia alimenta assumuntur, assumpta legitimo modo fermentantur & concoqvuntur, seqvitur laudabilis chylus; sin contrarium contingit, necessariò stomachus copiosis cruditatibus, recrementosis, viscidis & pituitosis refercitur, unde robur ejus digestivum à nimia partim copia obruitur, partim tenaci viscriditate hebetatur, quominùs cruditates hasce digerere, aut desuper ingesta alimenta ritè fermentando concoqvere possit; unde summè necessarium pro universa corporis œconomia negotium, digestio nempe, turbari solet. Quid igitur mirum, si errata digestionis primæ in nulla alia corrigi qveant, sed alimenta semidigesta, nec ritè in primis viis per fæcum debitam separationem perfecta, ad sangvinem distribuantur, unde sangvini non debitè assimilata massam sangvineam reddunt crassam & viscidam, hinc vitalis ejus agitatio, & per conseqvens hic fluxus, manifestè impeditur.

§. XIX.

Nec puto ullum fore, qui miretur, nos posuisse stomachum tanquam primordiale subjectum hujus affectus, si æqva saltem animi lance symptomata circa stomachum obvia perpenderit; Nam hujusmodi patientes insignes præcordiorum angustias & anxietates, stomachi inflationem, murmura & borborygmos patiuntur, quæ inprimis augeri solent, si alimenta ab ipsis viscida assumuntur, qualia sunt lac & lacticinia, caseus, panis recens &c. ex quibus omnibus manifestum fiet, partem affectam esse stomachum. Hisce dictis superpondii locô accedunt juvantia: quia utplurimùm in hoc affectu ab evacuando & corrigendo stomacho curam auspicari decet.

§. XX.

Non me quidem fugit esse nonnullos, qui ad subjectum radicationis referunt nunc epar, nunc lienem, nunc renes; sed vereor, ut hæc sententia locum invenire possit, nisi prævio vitiô stomachi: quia erratum primæ concoctionis non corrigitur in secunda, & lùm est potiùs productum, quàm causa morbi. Hæc de *Subjecto* & *parte affecta* dicta sunto.

§. XXI.

Accedo nunc ad Causas penitiùs explicandas; quia cognitâ

 & remo-

& remotâ causâ, ipse affectus cognoscitur & removetur. Hæ pro diversitate subjecti sunt diversæ. Libet nunc eas distingvere in *proximas* & *remotas*: Illæ ratione duplicis subjecti sunt duplices. Prima ratione sangvinis est nimia crassities, & glutinosa viscidítas, quæ crasin massæ sangvineæ volatilem invertit, fluxilitatem & fermentationem ejus impedit, adque motum ineptam reddit, spirituum vitalium & animalium generationem inhibet, quorũ alioquì virtute omnis naturalis excretio promovetur.

§. *XXII.*

Positô autem massam sangvineam in crasi sua & qualitate se optimè habere; attamen si vasa, per quæ hic fluxus menstruus exitum habeat, minùs sint aperta, sed obstructa, impedimento huic fluxui sunt, quò minùs foràs prodire valeat.

§. *XXIII.*

Est autem vasorum ista indispositio duplex; nempe vel à primo ortu, vel tractu temporis oborta; Illa est, quando natura hæcce vasa reddit nimis angusta in prima generatione, adeò ut sangvis, licet conetur, per eorum exilitatem permeare & egredi non valeat; unde per alia sibi convenientiora exitum qværit, v. g. per vasa hæmorrhoidalia, quæ cum uterinis eundem agnoscunt truncum; hinc fluxum hæmorrhoidalium in subjectis fœmineis aliàs rarum constituunt; sic quandoque per nares, per lacrymas, per dentis alveum, per vomitum, per minimum digitum, per spatium illud, quod mammas dividit, sangvis ille prodit. Tractu verò temporis hæc vasorum obstructio fit à materia quadam viscida, glutinosa & mucilaginosa, quæ sensim sensimque hæc vasa genitalia obstruit, fluxumque istum impedit.

§. *XXIV.*

Absolutâ causâ proximâ, ad alterum Causarum genus, naturæ opus aliàs benignum difficile reddentium, jam accedamus, ubi primarium locum obtinet stomachus: hic enim quantum in hoc affectu valeat, ex suprà dictis satis superque patet. Nam si hic in robore suo & coctione destituitur, & alimenta assumpta non ritè concoquit, nec chylum laudabilem efficit, pressò pede sequitur sangvis crassus, viscidus & pituitosus: Quale enim fundamentum, tale superstruitur ædificium.

§. *XXV.*

§. XXV.

Huc referuntur omnes ejusmodi causæ, seu res non naturales dictæ, quæ corpus nostrum de statu naturali in morbos possunt dejicere; in quibus agmen ducit in victus ratione peccandi licentia, quâ stomachus aliàs firmus debilis redditur, vel jam labefactatus planè pessundatur.

§. XXVI.

Committitur autem peccatum in victu, quando alimenta assumuntur vel in quantitate, vel in qualitate peccantia. Quod quantitatem attinet, notum est, quòd luxuria vulgò vocetur Medicorum nutrix, & quòd gula plures necet, quàm ensis; id quod verum esse, ipse Medicorum Princeps autumat: qui parum, inquiens, edit & potat, is parum & rarò quoque laborat ægrotatque. Nam licet vis fermentandi & digerendi stomachalis sit summa, tamen in efficacia sua, propter copiam & varietatem alimentorum impeditur, quò minùs spicula sua in ea exerere possit. Ex Chymia enim novimus, quòd inter menstruum solvens & rem solvendam, certa requiratur proportio, quod etiam hîc omninò observandum venit. Si contrarium fit, alimenta non ritè fermentata & digesta, sed semicocta abeunt in pastam tenacem, crudam, viscidam & pituitosam, quæ ad massam sanguineam delata, eam necessariò solent corrumpere & perturbare.

§. XXVII.

Quod alimentorum *qualitatem* concernit, experientiâ compertum habemus, nil magis nocere mulieribus, etiam iis, quibus ordinariè solent fluere menses, quàm copiosiùs assumpta acida; hinc viscida, glutinosa, pinguia, dura, nimis salita & fumo indurata, quibus omnibus ventriculus oneratur, tonus prædictaq; virtus ejus pervertitur atque obtunditur, quò minùs in cibum agere, debitoque modo illum perficere possit; hinc ventriculi œconomia turbatur, sangvisque vitiosus generatur.

§. XXVIII.

Aërem frigidum non ima hîc occupare subsellia, ostendunt mulieres, quibus actu fluunt menses; si nudis pedibus in pavimento incedant, vel in aqua frigida manus, vel pedes lavent, aut si ex improviso frigus externũ partibus genitalibus excipiant; suppressionem mensium non rarò hinc incurrentes.

§.XXIX.

nissimus est cachexia, quæ à quibusdam istius mali causa habetur, sed potiùs effectus est, quàm causa. *Zac. Lusit. l. 2. pr. admir. obs. 95.* Apoplexiam observavit. *Hercul. Saxon. pr. medic. l. 1. c. X.* duas virgines moniales in cœnobio post mensium suppressionem paralysi correptas scribit. *Platerus l. 1. c. 3. prax.* de nobili matrona, alioquin honestissima, refert, quòd propter seminis & mensium retentionem tanto furore fuerit correpta, ut tam homines, quàm canes ad congressum verbis gestibusque turpissimis invitare non erubuerit. *Hippocrates l. 6. aph. 29.* mulier podagra non laborat, nisi menstrua defecerint. Alii observarunt epilepsiam, vertiginem, sterilitatem, cephalalgiam palpitationem cordis, pleuropneumoniam, picam, dysenteriam, hydropem, &c. In virginibus utplurimùm febrem albam efficit. Morbos verò chronicos alios reddit graviores, adeò ut non curari possint, nisi menses fluant.

§. XXXVII.

In §. 35. dixi, quòd Emansio mensium utplurimùm sit malum chronicum, quod verum est. Nam rectè *Sylvio lib. 3. pr. p. 610.* monente, in hoc affectu lentè est festinandum, & plus perficitur blandis, quàm vehementibus medicamentis, unde ægræ propter continuationem remediorum nausea corripiuntur, & ipsam curationem negligere solent.

§. XXXVIII.

Viso & considerato *genere*, *Subjecto*, *Causis*, *Signis* tam *diagnosticis*, quàm *prognosticis*, ordo nunc poscit, ut ad ipsam Curationem accedam. Ea autem suis circumscribitur Indicationibus, sive scopis, ceu medendi methodo: unde cumprimis requiritur hîc, ut (1.) ventriculus, siquidem in eo & *primis viis* deprehendatur primarius mali fons consistere, emendetur, ejusque chylificatio rectificetur. (2.) Massa sanguinea, ejusque cruditas & crassities corrigatur. Simul atque (3.) angustia & obstructio vasorum removeatur humorum viscididatem, vasa obstruentem resolvendo & incidendo. (4.) Hisce tandem adjungantur appropriata, seu menses cientia & expedientia: Remediorum materiam desumendo ex fonte 1. Pharmacevtico. 2. Chirurgico. 3. Diætetico.

§. XXXIX.

§. XXXIX.

Primo ſcopo ut ſatisfaciamus, opus eſt, ut ſtomachus, ubi cruditatibus acidis, humoribus viſcidis & pituitoſis laborat, iisdem quantocyùs liberetur: adhibendo ea, quæ eundem evacuant, & unô quaſi impetu ab hac humorum ſarcina liberum reddunt.

§. XL.

Sunt autem duo ferè ejusmodi impedimenta, quæ removeri debent: alterum eſt humoris, v. c. Melancholici, ut vocant, vel Pituitæ, acrimonia acida, quæ à medicamento purgante interdum quidem movetur, ſed, motâ camarinâ, rodit, vellicat, & nonnunquam excoriat inteſtina, ut tormina atrocia & fluxus cruentus ſuperveniat. Alterum obſtaculum eſt ſuccorum per purgationem evacuandorum nimia viſciditas & glutinoſitas, ratione cujus medicamentum energiam ſuam exerere haud poteſt, ſed in operatione ſua impeditur, obtunditur & hebetatur; quia humores minùs ſunt mobiles, niſi priùs reſolvantur, **und bleibet die** Purgation **ſitzen**/ uti Germani loqvi amant.

§. XLI.

Ratione prioris dati obſtaculi conveniunt martialia, quædam terrea ac marina, & in his corallia, mater perlarum, oculi cancrorum &c. confer *Nob. & Experientiſs. D. Ludov. in Diſſ. 1. Pharmac. pag. 161.* & omnia reliqva vi acidum abſorbente pollentia; hôc enim abſorptô & in ſal tertium mutatô, perque vias urinarias, vel alias evacuatô, medicamentum purgans exhibitum ſcopum ſuum absque ullo negotio aſſeqvi poteſt.

§. XLII.

Deinde pro reſolvenda humorum viſciditate conveniunt remedia ſalina, tàm fixâ, quàm volatilia, quæ eandem incidunt, & glutinoſitatem attenuant; quibus remotis, medicamentum evacuans laudabilem dabit effectum; relictis verò, magis nocebit, quàm juvabit.

§. XLIII.

Cùm autem in noſtro affectu hæc duo impedimenta haud rarò ſimul occurrant, non inconſultum erit, hæc duo remediorum genera conjungere, ut unâ quaſi falce ea reſecentur. Interim ordine progrediar, & pro uno quolibet unum, vel alterum dabo exemplum.

 §. XLIV.

§. XLIV.

Pro primo ſcopo primarium locum obtinent martialia, vel in forma liquida, vel ſicca uſurpanda: v. g. Recipe eſſ.l. extr.mart. unc.ß. & de hac omni mane & veſperi in conveniente vehiculo aſſume guttas XXX.ad XL. In forma ſicca uſurpatur mars præparatus, crocus martis vulgò aperitvus, rectiùs alterativus, dictus, qui cum aliis conjungi poteſt, v. g.

℞. *Corall. rubr. præparat. Ocul. cancror. præparat. ana ſcrup. ß. Croc. mart. aperient. gr. iij. M. F. P. S. Digeſtiv-*Pulver.

Detur in duplo, manè & veſperi ante cœnam exhibendus.

§. XLV.

Ut autem humorum viſciditas & glutinoſitas incidatur & reſolvatur,

℞. *Tartar. Vitriol. drachm. ß. Salis matric. gr. xvi. M. F. Pulv. in duas partes æqvales dividendus, & S.* Erweichendes Pulver.

§. XLVI.

Tertius præſcribendi remedia digeſtiva modus hîc optimus eſt, & tutiſſimus, quia mediante hoc, duo quaſi parietes unâ fideliâ dealbari qveunt; hinc talis Pulvis ordinari poteſt;

℞. *Lapid. cancror. Vel matr. perl. præparat. drachm. ß. Arcan. dupl. Mynſ. ſcrup. i. Sal abſynt. ſcrup. ß. M. F. Pulvis. Dividatur in duas partes æqvales. S. Digeſtiv-*Pulver.

§. XLVII.

Hiſce præmiſſis, tutò ad ea, quæ ſtomachum evacuant, accedimus: inter quæ omnium optima ſunt vomitoria, quæ ſtomachum evacuant, & à cruditatibus liberant; unde unum vomitorium plus præſtat, quàm aliquot purgationes per inferiora: pro quo ſcopo ſeqventibus utamur licet formulis:

In forma liquida:

℞. *Aqv. menth. unc. ß. Syr. emetic. rub. idæ drachm. i. & Nicot. qui optimè reſolvit, drachm. ij. M. F. Potio. S.* Brech-Tranck auf einmahl.

In forma pulveris:

℞. *Tartar. emet. Mynſ. gr. iv. Sacchar. albiſſim. gr. viij. M. F. Pulvis. S.* Brech-Pulver.

§. XLVIII.

§. *XLVIII.*

Habent omninò Vomitoria suum hîc locum; quia mirum sæpè in modum affectum nostrum pro dato casu levant. Unde non immeritò miror *Barbettum*, qui in *Pr. sua c. de suppr. mens.* hæc improbat, & magis probat purgantia; & videtur hanc sententiam ex *Aphor. 36. lib. 5.* hausisse: ubi Hippocrates, *Mulieri*, ait, *menses decolores, nec eodem semper modo & tempore prodeuntes, purgationem indicant esse necessariam.*

§. *XLIX.*

Qui ergo hanc evacuandi rationem illi præferunt, & latentes in stomacho sordes per alvum educere malunt, variô Purgantium apparatu, pro ægrotantium & vitiosi humoris diversitate, uti frui possunt. Non est autem, ut prolixior sim in præscribendis formulis: ut quæ perquàm notæ sunt; inque omnium Practicorum commentariis ubertim se offerunt: exempli interim causâ è Pilularum genere subsequentes commendo; quia pilulæ optimè ab ægrotis deglutiuntur.

§. *L.*

In harum verò ingredientibus eminent Mercur. dulc. & helleb. niger, *ille* in morbis chronicis, ceu catholicum pænè purgans; *hic* verò non solùm propter vim purgandi, sed etiam propter vim alterativam & correctivam laudatur. Pollet enim singulari sale volatili, & quidem adeò volatili, ut in cineribus ejus parum salis reperiatur. Hinc *Angel. Sala in Anatom. essent. vegetab.* miris modis in hoc affectu commendat pessos ex helleboro nigro factos. Optimus ergo utendi modus est in forma pilulari, v. g.

℞. *Extr. hellebor. nigri gr. xv. Merc. dulc. gr. xii. Extr. troch. alband. gr. ij. Cum s. q. ess. myrrh. F. Pilul. pro una dosi.*

Alii faciunt nodulum laxantem & alterantem ex radice hellebori nigri & senna cum aromaticis, qui vino infunditur, & modo usitato usurpatur. Hæc de prima indicatione.

§. *LI.*

Correctis primis viis, sangvinis cruditas acida & crassities corrigatur: quod faciunt omnia aromatica, *salvia, ros marinus, mentha, cinamom. zinziber, galang. zedoar. & omnia amara, absynth. cent. minus, cichorium, taraxacum &c.* imprimis autem spiritus vo-

latiles v. g. *spir. sal. armon. essentificatus, liqvor C.C. succinatus, ess. myrrh. castorii, elixyr proprietatis cum alkali*, & imprimis *volatili*, quod singulare est. Hæc & similia variis modis, pro desiderio patientis, dispensari possunt: v. g. in forma vini medicati:

℞. *Rad. helen. fœnic. armorac. ana unc.ß. h. salv. menth. crisp. meliss. artem. rubr. ana m.ß. fl. roris marini, cent. minor. bellid. ana p.i. sem. anisi, levistic. nasturt. ana drachm.ii.* ♁ *diaphor. scrup. i. cum dimid. Cinam. scrup.ii. Macer. scrup.i.*

Concisa & contusa includantur sacculo, cui in cantharo lapideo affunde vinum libr. I. & dimid. vel pro libitu plus minusve, stent in cella per noctem, bibat ægra manè, in prandio ac cœna, vel paulò antè, bonum haustum, & quamdiu aliqua vis infusorum superat, novum vinum affundi potest.

Vel fiat Potio cum spiritibus volatilibus v. g.

℞. *Aqv. scabios. puleg. ana unc.ß. spirituos. cinamom. drachm. iii. spir. C. C. essent. drachm.i. syr. artem. drachm.iii. M. F. Potio. S. Alterier* und Schweißtreibender Tranck.

Vel in forma Pulveris:

℞. *Antimon. diaph. gr. xvi. Sal. vol. succ. scrup. ß. rotul. Christ. perlatar. num. iv. M. F. Pulvis. D. S.* Schweiß-Pulver.

§. *LIII.*

In Tertia indicatione, si hæc obstructio à materia viscida originem sumit, (naturalis enim est incurabilis,) conveniunt pro scopo interno eadem, quæ in secunda indicatione laudabantur, nempe aromatica salina volatilia, materiam viscidam, tenacem & vasa obstruentem, resolventia & attenuantia, ipsumque sangvinem volatiliorem & penetrantiorem reddentia, adeò, ut hic tertius scopus facilè cum secundo, quòd interna remedia concernit, conjungi possit.

§. *LIV.*

Hisce internis externa admota non sine singulari effectu extolluntur, svasu ipsius *Hippocr. 5. Aph. 28.* suffitus aromatum, muliebria educit; vasorum enim extrema conniventia recludit, humores crassos extenuat, & obstructiones incidendo liberat, uti *Galenus in Comment. Hippoc.* addit. Hi suffitus variis modis & variis remediis instituuntur, v. g. ex *sabina, colocynthide, myrrha, styrace &c.*

℞. *Sa-*

℞. *Sabin. m.ß. myrrh. drachm. ii. Asphalt. drachm. i. Troch. alband. drachm. i. F. Pulvis.*

Qui injiciatur carbonibus, & suffitus per infundibulum excipiatur utero. Alii recipiunt scorias regul. Antimonii, uti *Hartm. in Pr. Chymiatr.* coqvunt in aqua simplici, de hoc decocto aliquot cochlearia affundunt lateri calefacto, vel silicibus ignitis; ut uterus dilatatis cruribus hauriat fumum; id quod etiam de urina fœtida dicendum.

§. *LV.*

Non immeritò etiam laudatur instrumentum Glauberianum, cui mediante spongiâ salia volatilia, inprimis autem Sal ammoniacum alcalisato alicui junctum, utero ægræ conjugatæ immittunt. Qui verò hoc instrumento carent, phiolam recipere possunt, cui infundant aliquid de spiritu quodam volatili, e. g. spir. sal. armon. &, ore phiolæ linteis circumducto, sinui pudoris admovere; corpus verò phiolæ imponatur carbonibus, quo facto, sp. volatilis ascendit, vasis uterinis se insinuat, insinuandoq; mucum viscidum & glutinosum resolvit. Hic modus est egregius, & multum habet in recessu.

§. *LVI.*

Ultima demùm indicatio specifica & appropriata desiderat, quæ peculiari efficaciâ sangvini conciliant motum, & ad uterum educunt.

§. *LVII.*

In genere conveniunt omnia Salia tam fixa, quàm volatilia, ubi tamen hæc cautela observanda venit, ut salia volatilia tempore, quo menses fluere debent; fixa verò, è plantis præsertim appropriatis, anteà adhibeantur.

§. *LVIII.*

Inter specifica utramque paginam faciunt *artemisia, pulegium*, *. Cheir. rad. aristol. rotund. cinamom. myrrh. troch. de myrrh.* (quos valdè commendat *Rhases,*) *castor. crocus*; commune quidem, sed potens remedium, quô etiam vescuntur mulieres, dum actu fluunt menses; huic succedit *borrax*, singulare sal & potentissimum mensium stimulans, cum croco vegetabili, vel cinamomo & similibus aromatis mistus: verbi gratiâ

℞. *Borrag. scrup.i. cinamom. pulveris. scrup.ß.* *M.* *F. Pulvis.*
Sabinam, tanquam singulare & inprimis ejus oleum, omnes ferè Practici laudant, unde etiam *Myns.* habet suas pilulas contra mensium obstructionem ex sabina paratas. Et verò ab attestante experientiâ petitum argumentum plus satis, proh dolor! indies confirmant meretriculæ quædam, virgines videri volentes, dum uno maximè sabinæ remedio, identidem commoto sangvine, adversus radices agentem conceptionem se muniunt. Hinc calculum nostrum vix meretur hîc *Experient. Ludov.* quando in *Dissert. 1. Pharmac.* sabinam hac in parte parùm æstimat, ut quæ parùm, nisi aliis addita, præstet. Verùm quilibet abundet suo sensu.

§. *LIIX.*

Hoc quidem non negandum est, quòd nullum sit remedii genus, quod eandem habet vim in singulis, nec ullus morbus idem omnibus: unde nisi in omnibus remediis accomoda vis observetur, & subjectum patiens cum subjecto agente conferatur, non obtinebimus semper optatum finem. Hinc natum proverbium Germanicum: **Es ist nicht eine Natur/ wie die ander**; quod verissimum est. Contra hoc quotidiè peccatur; imprimis à vetulis & ejusdem farinæ hominibus, qui ultra crepidam sapiunt, & Medicinam præ se ferunt, de qua tamen ne gry nôrunt, dicentes: **Das hat meinem Manne/ oder meinem Kinde geholffen/ das wird auch eurem helffen**; quod falsissimum: id quod plures cum summo suo damno & vitæ periculo experiuntur; cum si vel maximè medicastris empiricis suppetant specifica quædam experimenta, persæpè tamen gladius sunt in manu furiosi: cùm nesciant medendi methodum, atque adeò quibus, quando & quoties, quâ dosi, quibus additis, seu ademptis, cujusque ægrotantis constitutioni conveniant: quibus tamen sæpenumerò non solùm plebs, sed grandes etiam plus tribuunt, quàm experientissimis Medicinæ Doctoribus, adeò, ut parùm desit, quin nostro seculo verificetur illud Zachiæ: Medicus & obstetrix sunt ejusdem dignitatis. Sed patientia.

§. LIX.

Sunt, qui veterum ex commendatione, *extractis & essentiis splenibus v. g. bovis, cervi, &c. paratis* multùm hîc tribuunt: for-

tea

tean respiciendo ad analogiam humoris melancholici &c. Quicquid verò hujus sit, res omnis sita est penes vivo opere confirmatam experientiam; de qua tamen metuo, ne sibi omninò constet; perinde ut de *liene asinino* in obstructione splenis calidi applicato; item de pellicula interiori stomachi gallinæ, & quidem, ut muliercularum opinio est, nigræ, in affectibus stomachicis; it. de felle catuli nigri in epilepsia infantum.

§. LX.

Dubio autem procul potioris momenti ac usûs sunt, quæ ex Hermeticorum depromuntur officinis, v. g. spiritus, Salia, Olea, Tincturæ, extracta Martialia, quæ ambidextra, seu ferè utriusq; usûs, sunt, *cientia* & *supprimentia*; quò etiam refero elixyr uterinum *Excellentiß. Dn. Mœbii.* Et hæc de fonte Pharmacevtico sufficiant.

§. LXI.

E fonte Chirurgico imprimis commendatur, plurimoque in usu est, V. S. saphenæ imprimis, idve genus alia. Et quidem pro circumstantiarum ratione iterata: Ut quæ interdum miraculi instar levamen affert, & *Galeno 13. Method. medend. c. 31.* sacræ anchoræ instar est. E recentioribus nonnulli secus sentiunt, utpote quòd V.S. non conveniat, nisi plethoricis, & quidem incogito facta, dum si in pede adhibeatur, copiosus sangvis majori impetu ad vasa uterina rapiatur & obstructionem augeat. Ita *Amat. Lusit. C.6. obs. 28.* refert de muliere, difficultate mensiũ laborante, a qua quoties secta fuit vena in pede, toties sangvis prodire cessit, in brachio verò, fluxit. Verùm *Excellentiß. Dn. Præses* haud abs re censet, non in solis plethoricis Venæ sectionem hîc ex usu esse: utcunque his initiò conveniat superior illa, nihilominùs postea & inferior: uti quidem in non plethoricis sola hæc atque ab initio convenit. Interim utramque V. S. ad sangvinis ventilationem & liberiorem motum facere.

§. LXII.

Superest, ut quoad tertium, *Diæteticum* nempe *fontem*, ad accuratum ventriculi munus, à quo institutum hoc cœpi, revertar. Tum nempe demum ritè & feliciter succedit curatio, si prædictorum

ctorum legitimo usui accedat conveniens Diæta, h. e. sex rerum non naturalium regimen.

§. LXIV.

Cibus igitur non sit multiplex, nec multus, multò minùs viscidus, glutinosus, flatulentus, vel acidus, sed εὔχυμος καὶ εὔπεπτος & probè aromatibus conditus; hæc enim omnia obstructionem deobstruunt, & menses provocant; panis sit probè fermentatus, minimeque tamen cerevisiæ ex fæcibus.

§. LXV.

Cum motus corporis sit veluti medicus omniũ morborũ chronicorum, tam præservationis, quàm curationis quoad scopum, haud dubiè hîc vita sedentaria, nimia quies & somnus protractior multùm nocebit.

§. LXVI.

Cane verò pejus & angve vehementiora animi pathemata fugiat talis ægrota, quia experientiâ constat ejusmodi animi affectus, mulieres in hunc morbum statim præcipitâsse.

§. LXVII.

Nec negligenda est consideratio excretorum & retentorum, quia alvus in hoc affectu semper aperta servanda est, aliàs afflictam magis affligere & mirè aggravare assolet.

§. LXVIII.

Hæc pro ingenii modulo de hoc affectu proponere in animum induxi. Esto autem quædam prætermisisse, vel minùs accuratè in medium protulisse: Disputationis tamen feriendo scopo ea, quæ proposui, abundè sufficere arbitror.

Τῷ ΘΕῼ Ἀρχάτεῳ Τελευταίῳ

Δόξα.